
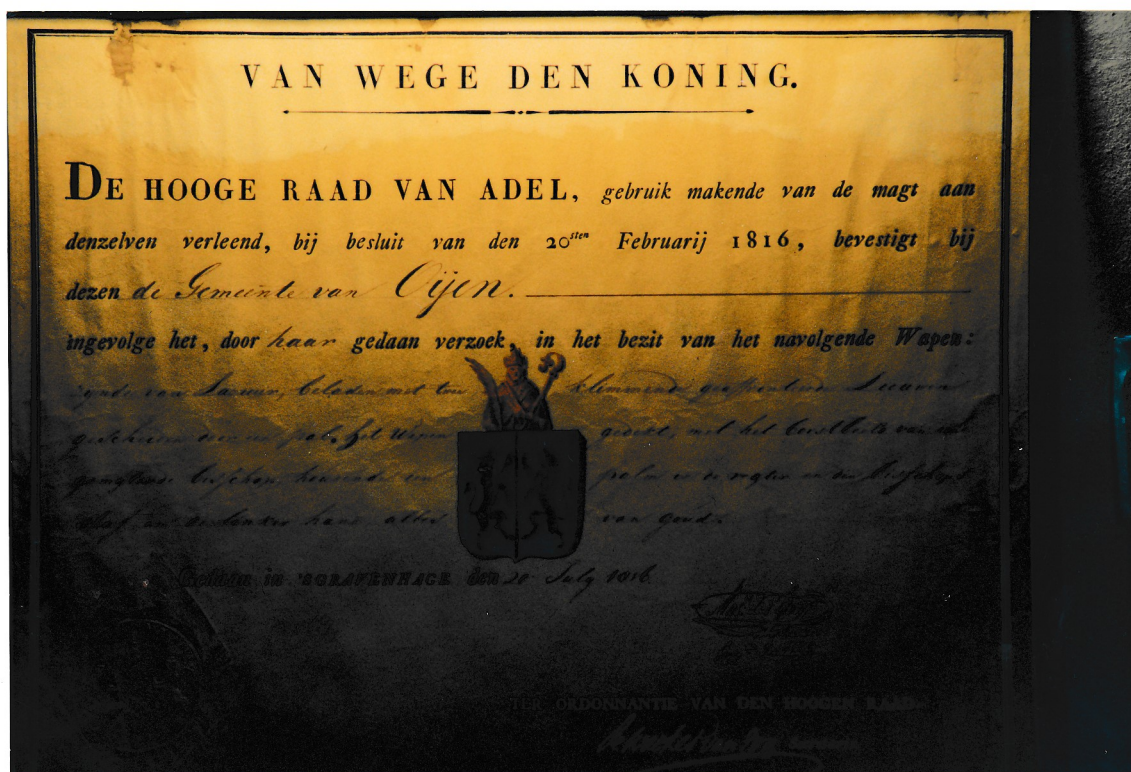

BEWAARPLAATS	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR.	
RANB	Heerl. Oijen	472 <i>Regert 3</i>	26-62-24	Eigendom Stichting BRABANTS HEEM		
TITEL: 1521		ZEGEL VAN <i>schepenen van Oijen</i>				
		FUNCTIE				
		RANDSCHRIFT				
		ZEGELCLAUSULE				
		VOORSTELLING				
MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING	CONTRAZEGE

Openden 12 January 1839

N° 14

Ter voldoening aan de aanschrijving van alle date
3 deser A. N° 24. heb ik de les nader optegeven dat de
beschrijving der Adte vandes Hoogen Raad van Adel
waartby de Heerlykheid Oijen is berestigd in het besit
van het wapen voor die Gemeente is vandes volgendes
inhoud:

- » De Hooge Raad van Adel, gebruik makende vande
- » magt aandenselven verleend, by besluit vanden
- » 20 february 1816, berestigd by dese, de Gemeente van
- » Oijen ingevolge het door haar gedaen verzoek in
- » het besit van het navolgende wapen: Lynde van
- » Lazuus, beladen met twee klimmende geiffron
- » teerde Leeuwen gescheiden door een pal, het wapen
- » gedekt met het borst best van een gemiterde bisschop
- » houdende een palm inde rechter enden bisschops staf
- » inde linker hand alles van Goud.

Gedaan in S. Graenhage des 20 July 1816

(geparapheerd) Mas. L. D. Vrooy

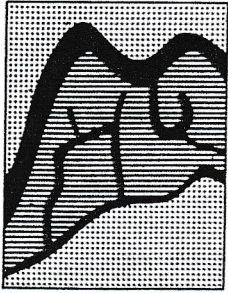
na Afdreht & fong. de President

Ter Ordonnantie vanden Hooge Raad

(get) bewaker van den Secretaris

De Burgemeester van Oijen en Tuffelen

(Handwritten signature)

Maaskroniek

uitgave van de Heemkundekring

"Maasdorpen in de gemeente Lith"

4^e jaargang nr 10

20 pagina's

datum 30 december 1981

INHOUD 4e jaargang nr. 9 d.d. 22 september 1981

- Foto's	pag. 47
- Tongerloo, Louise van = Gemeentewapens en schepenbankzegels in de gemeente Lith (III)	pag. 48
- Tongerloo, Louise van = Benedictus en Servaas en de klok van Teeffelen	55
- Jong van den Brand, J.J. de = Vestiging van erfcijs op gronden in Maasland	57
= Bedelende studenten	57

→
~~alleen~~
oijen
zie
map Lith

(13) Over de "Brabantsche beelden en teekens van recht" schreef hij een moeilijk boek. Bevattelijker drukte hij zich uit in een ongepubliceerd overzicht van de Noordbrabantse zegels en wapens. Daar noemde hij het "vierbladwapen" bij de symbolen van onderhorigheid, die nogal eens tekens van saamhorigheid in een bepaalde streek zijn geworden. Niet dat het veel voorkomt, maar juist in een deel van het kwartier van Maasland noemt hij het "inheemsch". Als voorbeelden geeft hij Maren, Rosmalen, en Geffen met een combinatie van 3 vierbladen. Maar van het laatste is ook Smit "de beteekenis niet geheel duidelijk", laat staan dat hij iets naders voor Maren oppert.

Als het dus toch een echt wapen is zal er uitgekeken moeten worden naar iemand aan wie het in het midden van de 14de eeuw ontleend is. Ik weet niet of je hierbij ook zou mogen denken aan een vertegenwoordiger van het hertogelijk gezag, een rentmeester of kwartierschout van Maasland bijvoorbeeld. Zo niet, dan moet er iemand gevonden worden die ergens in de eerste helft van de 14de eeuw gerechtsheer van Maren was, een collega van Arnoud van Kessel dus, die we alleen door gebrek aan kennis nog niet ontmoet hebben.

OIJEN

Na deze onbesliste kwestie gaan we naar Oijen. Daar versterken de nieuwigheden die ik vorige keer beschreef en de zegelontwikkeling elkaar over en weer. Bij de huidige stand van kennis lag deze schepenbank ver voor in het voeren van een zegelstempel: 1336. Maar pas uit 1399 heb ik een exemplaar weten te vinden. Ik heb het niet zelf gezien, want het zit aan dat stuk waarvan de tekst als bijlage bij de vorige aflevering is opgenomen. - Even een ongelukje bij het typen van die tekst rechtzetten/ Omdat dat het zware verstaan van die tekst L₅₀ nog moeilijker maakt. Tussen regel 2, Willem van Drueten, en regel 3, die heerlicheyt van Oyen, is deze regel weggevallen "tot Oyen quam van hertoghe Eedwaerts weghen van Ghelre ende vinc".

(14) Ik beschrijf het zegel straks dus naar de foto die het Algemeen Rijksarchief in Brussel ervan maakte (afb. 4). Jammer genoeg is het sterk beschadigd. Niet alleen het omschrift is verloren, maar ook de buitenrand van de voorstelling ontbreekt. Daarom heb ik óók een zegel uit 1553 laten afdrukken (afb. 5). Dit exemplaar verhelpt tevens de onduidelijkheid die het zegel uit 1481 vertoonde, vorig jaar in het kringblad. De benedenhelft van de afgebeelde persoon blijkt bedekt te zijn door een wapenschild. Het is een gedeeld schild met twee naar elkaar toegewende leeuwen, waarvan de (voor ons) linker leeuw een dubbele staart heeft. Dit tweelingwapen was van de hertogen van Gelre uit het huis Gulik. De dubbelstaartige (en eigenlijk ook gekroonde) Limburgse leeuw is sinds 1339 de leeuw van Gelre, de andere is die van Gulik. Gelre en Gulik werden in 1393 gecombineerd.

De afgebeelde persoon heeft aan zijn rechterzijde een kromstaf met de krul naar buiten gekeerd en op zijn hoofd een mijter. Of hij in zijn linkerarm ook iets vasthoudt? Ik durf niet zeker zeggen of het de sleutel is waarmee hij zo vaak wordt afgebeeld. Maar ook zonder dat attribuut kan deze geestelijke alleen maar als de heilige Servatius verstaan worden, omdat hij immers de kerkpatroon van Oijen was en is. Hij is ook op het zegelfragment uit 1399 te identificeren.

De helft van de lijntjes daarop is versiering. Vergelijk het maar met het zegel van Arnoud van Kessel (afb. 1), dat een kader van spitse en gebogen lijnen om het schild heeft. Op het zegel van Oijen zijn buiten de spitse punt bloemen aangebracht; erbinnen zit een lijnenspel zoals de versiering waarmee de top van een gothisch raam werd opgevuld; op het Alemse zegel (afb. 9) is dit ook toegepast. In het midden L₅₀ blijven over de staande en gebogen lijnen die albe en kazuifel van de priester aanduiden. Bij de bovenhoek van de spitse punt meen ik een rechterhand te zien; de rechte lijn die van daaruit naar beneden loopt zou best de schacht van de kromstaf kunnen zijn.

Over de linkerarm kan niets gezegd worden.

- (15) Maar wat ontbreekt dan op het zegel - 1399? Het schild; de bisschop is in volle lengte zichtbaar! Dan moet dit zegel ook door een ander stempel afgedrukt zijn. En dan was het hoogstwaarschijnlijk dit stempel waarmee de schepenbank al in 1336 zegelde. Maar toen dat oudere stempel gemaakt werd was Oijen nog eigendom van het Servaaskapittel in Maastricht. Toen kon de heilige in het zegel dus niet alleen de parochiepatroon, maar tegelijk of zelfs in de eerste plaats dat kapittel als heer van Oijen verbeelden. Na het kapittel had Oijen al drie andere heren en een vrouw gehad die kennelijk geen behoefte hebben gevoeld om hun wapen in het stempel opgenomen te zien.

- (16) Toen echter de hertog van Gelre in april 1399 Oijen gekocht had van Jan de Koc van Opijnen, om vaste greep te krijgen op een gebiedje waar zijn voorgangers ook al naar gehengeld hadden, en toen de hertogin van Brabant ook traditiegetrouw Oijen naar haar kant probeerde te trekken, toen werd het wel raadzaam om het Gelderse eigendomsrecht duidelijk te laten blijken bij elke akte die door de schepenbank van dit dorp werd uitgegeven. Vermoedelijk heeft dus het hertogelijk bestuur een nieuw stempel laten maken kort na de schepenakte waarbij het oude stempel nog gebruikt was, kort na september 1399 dus. En vóór de dood van hertog Willem in 1402, want alleen hij heeft de twee leeuwen zó op zijn zegel gevoerd. De gothische nis om de bisschop en het lettertype van het omschrift vormen nog andere argumenten voor de jongere leeftijd van dit stempel. De tekst van het omschrift luidt "S : ons.ghemene scepene : toeyen".

- (18) Over de munten van Oijen moet ik nog even een misverstand uit de weg ruimen. Servatius op het 15de-eeuwse zegel komt niet frappant overeen met de beeldenaar op de munten die Maria van Gelre-Brabant als vrouwe van Oijen liet slaan. Het zou niet eens mogelijk zijn, is nu gebleken, omdat zij al gestorven was eer dat zegelstempel gemaakt werd. Dat zij zelf op de munten was afgebeeld, zoals bij de indertijd gepubliceerde schitterende vergroting in het kringblad stond, kon ik er ook al niet in zien, alleen maar een man met een zwaard in zijn rechterhand; Maria wordt slechts in het omschrift genoemd.

- (19) Op het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Stenen in Den Haag heb ik geleerd hoe deze kwestie in elkaar zit. Die muntslag van haar gebeurde illegaal. Allerlei heren probeerden munten in omloop te brengen, die van Megen bijvoorbeeld ook, omdat ze daaruit financieel voordeel hoopten te trekken. Hoe dat kon ga ik niet uitleggen om een lang verhaal niet nog langer te maken. Maar als illegale munten elders als betaalmiddel geaccepteerd wilden worden, moesten ze zoveel mogelijk lijken op munten die goed bekend waren. Maria's munten imiteren dan ook verschillende typen die op het eind van de 14de eeuw in Brabant en Gelre gangbaar waren. Voor haar mooie goudgulden heeft haar muntmeester precies de gulden van de Gelderse hertog Willem nagemaakt uit de tijd vóór 1393, toen hij nog geen hertog was van Gulik. Zelfs zo'n grotere vorst liet op zijn beurt munten copiëren die inter-regionaal beter in de markt lagen. Portretwaarde hebben deze Oijense en Gelderse munten dus niet.

LITHOYEN

- (20) De zegelontwikkeling van Oijen komt nu zelfs van pas om de voorstelling op het zegel van Lithoyen te begrijpen. Heel gering is het aantal zegels gebleven dat ik van deze schepenbank heb kunnen vergaren, al heb ik voor alle dorpen dezelfde boeken en archieven geraadpleegd. Het zijn er welgeteld drie, helaas pas uit de 16de eeuw.

Van het gaafste, uit 1560/61, heb ik een foto laten afdrukken (afb. 8). Daarmee kan de onduidelijker voorstelling op het wat beschadigde exemplaar uit 1456, vorig jaar afgedrukt, opgehelderd worden. We lezen hier voor het eerst een Latijns omschrift, zonder afscheidingen tussen de

4. Oijen, 11-9-1399

5. Oijen, 7-1-1553

6. Oijen, foto van
ouweizegel type-101270

176 wapens uit de periode 1816-1819
Daarvan 2 uit 1816; 145 uit 1817; 21 uit 1818 en 8 uit 1819.

tot 1794 Oijen heerlijkheid; Gelders leen
tot 1794 Dieden

1794-1795 republiek Frankrijk

    Franse administratie

1795-1796 Republiek der Verenigde Nederlanden gewest Gelderland

1796-1805 Bataafse Republiek

    1798-1799 voormalig gewest Gelderland

    1799-1802 departement van de Dommel

1805-1806 Bataafs Gemenebest

    1802-1807 departement Gelderland

1806-1810 koninkrijk Holland

    1807-1810 departement Brabant

1810-1813 keizerrijk Frankrijk

    1810-1813 departement van de Monden van de Rijn

29 mrt. 1814 Grondwet Soeverein Vorstendom der Verenigde Nederlanden

24 juni 1814 Oprichting HRvA

20 juli 1814 de Maas grens tussen Brabant en Gelderland. Hierdoor komen Dieden en Oijen aan Brabant.

19 sept. 1814 verdeling kantons over Brabant en Gelderland

20/23 sept. 1814 beroep Staten van Brabant bij SV.

24 dec. 1814 HRvA opdracht de steden enz. aan te schrijven beschr. wapens enz. in te dienen

5 jan. 1815 Oproep aan openbare lichamen etc.

24 febr. 1815 brief burgemeester Oijen aan HRvA [later bijgeschreven: register: Gelderland]

15 april 1815 onzekerheid burgemeester Oijen

16 mrt. 1815 Grondwet van het koninkrijk der Verenigde Nederlanden

15 mei 1815 provinciale staten van Gelderland accoord met grenswijziging met Brabant

20 juli 1816 gemeentewapens Oijen en Dieden door de HRvA bevestigd

16 juli 1817 Noord-Brabantse gemeentewapens bevestigd of verleend

landen van Overmaze (Dainem, s-riertogenrade en vakenbourg) en van de steden venlo en Maastricht, bij KB van 2 oktober 1815. Deze gebieden zouden deel gaan uitmaken van de nieuw te vormen provincie Limburg.⁴⁴

De grensscheiding met Limburg leverde nauwelijks problemen op. Een nauwkeurige vaststelling van deze grens vond plaats bij de opmetingen ten behoeve van het kadaster. Het betrof een grensscheiding die voor een groot deel door het nog onontgonnen Peelgebied liep.

Alhoewel de wettelijke regeling van de provinciegrenzen afdoende scheen, bleken er toch herhaaldelijk problemen te rijzen. Door de Maas als grens aan te wijzen, konden tussen Noord-Brabant en Gelderland conflicten ontstaan over landerijen die door het veranderen van de bedding op de andere oever kwamen te liggen. Volgens het besluit van 20 juli 1814, waarbij de Maas als grens was aangewezen, zouden de Gelderse dorpen Dieden en Oijen tot de provincie Noord-Brabant behoren. Hetzelfde gold voor een aantal andere Gelderse percelen op de zuidelijke oever. Op verzoek van het provinciebestuur werd daarvan in 1818 een inventarisatie gemaakt. Vervolgens werden deze percelen bij KB overgedragen aan Noord-Brabant. Brabantse percelen ten noorden van de Maas werden op dezelfde wijze bij Gelderland gevoegd. Kort daarna besliste de regering dat het eiland Nederhemert, gelegen in de Maas, tot Gelderland bleef behoren. Deze provincie had de oudste rechten. Het besluit van 1814 had bovendien gesteld dat het midden van de rivier de grens vormde.⁴⁵ De Maas bleef echter van bedding veranderen. Telkens ontstonden hierdoor nieuwe enclaves aan weerszijden van de Maas. Als gevolg hiervan was in 1868 een aanpassing van de grens tussen Hedikhuizen en Ammerzoden

39 Wet 10 februari 1815, Stb. nr. 14.

40 De naam De Eendracht bleef tot 1972 officieel in gebruik. Daarna werd deze waterloop een onderdeel van het Schelde-Rijn-kanaal.

41 SB 20 juli 1814, Stb. nr. 83.

42 Grondwet 1815, art. 1. De huidige schrijfwijze Noord-Brabant dateert uit 1848.

43 Als deel van het voormalig departement van de Monden van de Rijn behoorde Oeffelt officieel reeds tot Noord-Brabant, maar kon het bestuur hierover pas na het vertrek van de Pruisen van kracht worden.

44 KB 2 oktober 1815, PB nr. 146.

45 RANB, Archief Provinciaal Bestuur 1814-1920, inv. nr. 8571.

VI het wapen van Oijen

Oijen is het enige dorp van de gemeente met een heilige in het wapen. Vele andere Brabantse dorpen hebben dat ook, hoewel deze, naar het schijnt, niet alle origineel zijn.¹³

Het schependomszegel, gehecht aan een oorkonde uit 1481¹⁴, zag er als volgt uit (fig.15):

fig.15 Schependomszegel van Oijen, oorkonde van 25 juli 1481

Men ziet de H.Servatius (de kerk van Oijen is aan deze heilige, die bisschop was van Maastricht en in 384 aldaar gestorven is, gewijd), met een palm in zijn rechterhand, gezeten op een troon in brede, gotische vormen. Let op de frappante overeenkomst tussen deze tekening en die, welke op de voorzijde van de tussen 1380 en 1390 door Maria van Brabant te Oijen geslagen munten afgebeeld staat (zie pag. 79-III-a van dit tijdschrift).

De afbeelding vond zijn voortzetting in het gemeentewapen, dat in 1816 werd bevestigd (zie pag. 79-II-7 en fig.16):

De bisschop, nu ter bevestiging van zijn ambt voorzien van een bisschopsstaf, dekt een schild met twee klimmende leeuwen, waarvan de herkomst niet geheel duidelijk is. Is dit een vroeger wapen van Teefelen (dat toen immers met Oijen verbonden werd), of zelfs een vertekening van het, verloren, Lithoijense wapen?

De ambtsketen laat weer alleen de bisschop zien, nu ten voeten uit

en met de staf in zijn rechterhand, in zijn linker geen palm, maar een sleutel! Dit zal zeker het gevolg zijn van de artistieke vrijheid van de graveur (fig.17)

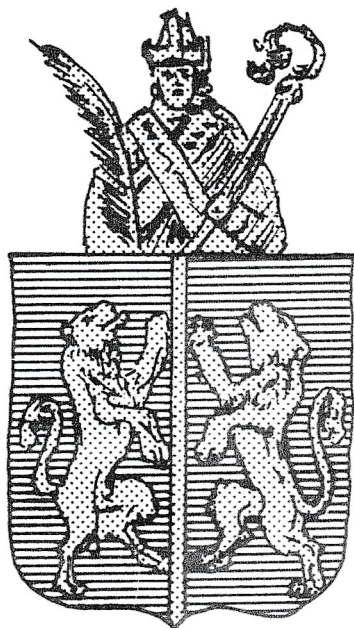

fig.16 Vastgesteld volgens besluit van de Hoge Raad van Adel van 20 juli 1816

fig.17 Ambtsketen van de gemeente Oijen en Teeffelen

BEWAARPLAATS	ARCHIEF/COLLECTIE	INV./CAT.NR.	FOTONEGATIEF PLAATS EN NR.	AFGIETSEL PLAATS EN NR.	NR.	
RANB	Heerl. Oijen	432 <i>regert 3</i>	26 - B2 - 24	Eigendom Stichting BRABANTS HEEM		
DATUM: 1521		ZEGEL VAN <i>schepenen van Oijen</i>				
		FUNCTIE				
		RANDSCHRIFT				
		ZEGELCLAUSULE				
		VOORSTELLING				
MATERIAAL	KLEUR	VORM	MAAT	STAAT	BEVESTIGING	CONTRAZEGE